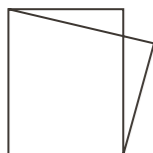

Ny ph.d.-afhandling: Patientinddragelse: Hvad bliver det til? En undersøgelse af patientinddragelse i fysioterapi

Ph.d.-forsvar: oktober 2021

Louise Søgaard Hansen, adjunkt, ph.d., Center for Sundhedsfremmeforskning, Roskilde Universitet

Afhandlingen er en undersøgelse af, hvordan patientinddragelse konstitueres i fysioterapi i dansk sammenhæng. Ideen om patientinddragelse har de seneste årtier fået stigende opmærksomhed i sundhedsvæsenet, hvor fysioterapeuter ofte arbejder med forebyggelse, sundhedsfremme, genoptræning og rehabilitering. Hvorfor, hvordan og hvad det præcis vil sige at inddrage patienter findes der ikke entydige forståelser af, og denne afhandling kan læses som en kritisk undersøgelse af, hvordan inddragelse former og formes i forskning og praksis. Undersøgelsen er et bidrag til forskning i, hvordan medinddragelse konstitueres i et sundhedsvæsen, som i stigende grad er orienteret mod standardiserede, procedureorienterede arbejdsgange, kliniske retningslinjer og evidensstærkning.

Afhandlingen er udarbejdet inden for en poststrukturalistisk informeret ramme

og spørger overordnet til, hvordan ambitionen om patientinddragelse forløses inden for de sundhedspolitiske og institutionelle rammesætninger, som det fysioterapeutiske arbejde er indlejret i. Inddragelse handler bl.a. om, hvordan den viden og erfaring, patienter opbygger om at håndtere livet med sygdom i hverdagen, spiller en rolle i mødet med sundhedsvæsenet. I afhandlingen er jeg derfor også optaget af at undersøge, hvordan denne viden og erfaringsdannelse tillægges betydning i den fysioterapeutiske praktisering af patientinddragelse.

I tråd med den poststrukturalistiske forskningstradition tager afhandlingen grundlæggende det udgangspunkt, at inddragelse ikke er noget, der 'eksisterer' og blot skal realiseres, men er noget, der produceres i et komplekst netværk af medkonstituerende kræfter, der

Patientinddragelse: Hvad bliver det til? En undersøgelse af patientinddragelse i fysioterapi

går på tværs af kontekster. Derfor er undersøgelsen anlagt i en tilgang, der overskrider mikro- og makrodikotomier, og som undersøger, hvordan de bredere samfundsmæssige problematiseringer og forestillinger om patientinddragelse får betydning i den konkrete daglige fysioterapeutiske praksis.

Undersøgelsen bygger dels på et review af forskningslitteraturen og dels på en etnografisk undersøgelse, der går tæt på den fysioterapeutiske virkelighed i tre forskellige kontekster uden for sygehusregi. Det etnografiske feltarbejde består af observationer af dagligdagen i fysioterapeutisk praksis, interviews med patienter og fokusgruppediskussioner med fysioterapeuterne. I undersøgelsen af praksis spørger jeg til, hvordan praktiseringer af inddragelse tager sig ud i mødet mellem fysioterapeuter og patienter, og afhandlingens centrale teoretiske og analytiske begreber er derfor 'praktiseringsbegrebet' samt 'subjektbegrebet'. De to begreber fungerer som overordnet analytisk optik og er såvel metodologisk som teoretisk og empirisk begrundet.

Praktiseringsbegrebet handler om analytisk at få øje på 'det, der finder sted' i den fysioterapeutiske praksis, og udfoldes med afsæt i andre forskeres udviklinger og fremskrivninger (Holen 2011; Lehn-Christiansen 2011; Neidel 2011). Gennem praktiseringsbegrebet bliver det muligt at få blik for, hvordan inddragelse produceres gennem mangfoldige netværk og relationer mellem de deltagende subjekter, bl.a. fysioterapeuter og patienter, materialiteter (indretning, måle-redskaber, påklædning, hjælpemidler, teknologier o.l.), rutiner, formelle og uformelle retningslinjer, institutionelle og professionelle logikker, faglige standar-

der og sundhedspolitiske målsætninger. Subjektbegrebet tager sit afsæt i positioner indenfor den poststrukturalistiske ramme samt STS-inspirerede tilgange (Foucault 1982; Højgaard & Søndergaard 2011; Mol 2002, 2008; Nickelsen 2008).

Dominerende tendenser og logikker i forskningslitteraturen
I afhandlingen indgår en enkelt artikel, som indeholder et litteraturreview, hvor jeg spørger til, hvordan der forskes i inddragelse i fysioterapeutisk forskning. Dette anser jeg for vigtigt, ud fra den antagelse at praksis er informeret af viden og forskning. Her tegner der sig et billede af nogle distinkte dominerende tendenser og logikker (Hansen et al. 2021). Dels beskriver jeg og mine medforfattere nogle karakteristika ved forskningen, og dels analyserer vi den fundne litteratur i relation til teoretisk tilgang og indlejrede logikker. Patientinddragelse ser i forskningslitteraturen ud til primært at abonnere på to, videnskabsteoretisk set, meget forskellige tilgange: en biomedicinsk og en pædagogisk/psykologisk, hvilket svarer til, at der overvejende er to centrale orienteringer i forskningen: én, der orienterer sig mod at undersøge patienters og fysioterapeuters erfaringer med inddragelse, og én, der orienterer sig mod at udvikle teknologier og redskaber til at understøtte patientinddragelse. De 101 inkluderede artikler er publiceret i 47 forskellige tidsskrifter, hvilket vi peger på som en udfordring i forhold til at etablere en egentlig fælles diskussion af begrebet. Et andet vigtigt fund er, at ingen af studierne fokuserer på patientinddragelse som noget, der også er kontekstuel betinget, og dermed praktiseres under særlige organisatoriske og institutionelle rammebetingelser med særlige retningslinjer og procedurebeskrivelser.

Inddragelse af patienter gennem særlige professionslogikker
Gennem empiriske analyser af praksisobservationer, interviews med fysioterapeuter og patienter viser jeg, hvordan praktisering af patientinddragelse helt overordnet hviler på tre professionslogikker. De handler om at 'ordne' hverdagen og livet med sygdom i relation til ressourcer og krav, at motivere og stimulere patienterne til at træne og endelig at monitorere målbare forbedringer af det fysiske funktionsniveau. Der er tale om nogle fremherskende tendenser, der handler om, at patienternes udfordringer forstås og anskues gennem særlige institutionelle og professionsorienterede logikker, der på hver sin måde bliver medproducerende for patientinddragelse.

Ordnelogikken handler om at hjælpe patienterne til at ordne og strukturere hverdagens krav i relation til at kunne håndtere livet med sygdom, men også som en måde at ordne de følelser, der knytter sig til at være syg, og de heraf ændrede forhold i livet; bekymringer og håb for fremtiden, motivation for nye handlinger og lignende. Dette praktiseres gennem anvendelsen af forskellige teknologier, som kan være samtale-redskaber, dagbøger eller handleplaner. Her skal patienterne f.eks. vurdere, 'hvor meget de tror på behandlingsmålet', eller 'hvor mange minutter de har brug for at hvile efter en aktivitet'. Ordnelogikken kommer i praksis derfor ganske ofte til at indebære en kvantificering af patienternes motivation, ambitioner, målsætninger, tro på forandringer og håb for fremtiden.

Målelogikken handler om anvendelse af måleteknologier og tests, som stadfæster kroppens præstationer. Det er

en måde, hvorpå både professionelle og patienter kan se, om der sker forbedringer af de målbare funktioner, med den implicite forestilling, at patientens problemer i hverdagen også bliver bedre. Målelogikken er både en professionslogik, der hviler på forbedrings- og optimeringsrationaler, og samtidig et aspekt af en mere overordnet institutionel logik, som handler om eksempelvis dokumentationskrav og kvalitetssikring.

Motivationslogikken trækker på sports- og konkurrencediskurser som måder at instruere og vejlede, men også som særlige forestillinger om arbejdet på kroppen. *Motivationslogikken* handler om at stimulere patienterne til aktivt at deltage i træning, øvelser og hjemme-

programmer. Den hviler på tilsyneladende implicite forestillinger om, hvad der motiverer mennesker til at klare livet med sundhed og sygdom, og konstituerer træning som noget, man aldrig kan få nok af, noget man skal presses til, og noget der skal føles hårdt. De særlige forestillinger om kropsarbejdet hænger også sammen med en implicit norm om, at sundhed og sygdom er den enkeltes ansvar, og det derfor er vigtigt at stimulere patienternes ansvarsfølelse i relation til arbejdet på at forbedre kroppen.

Afhandlingens analyser af patienternes fortællinger vidner om, at sygdom og funktionsnedsættelse får stor betydning for hverdagen og måden at håndtere den på. Samtidig ser det ud til, at prak-

tiseringer af inddragelse, gennem de tre professionslogikker, får den effekt, at patienternes oplevelser og erfaringer kun sjældent finder vej ind i mødet med fysioterapeuten. Der sker så at sige en oversættelse fra patienternes hverdagssprog til professionelle og ofte kvantitativt målbare formuleringer, som ikke kan kobles til patienternes konkrete udfordringer ved at skulle håndtere livet med sygdom. I afhandlingen peger jeg på, at sådanne praktiseringer risikerer at få betydning for, hvorvidt ambitionerne om medinddragelse af patienterne reelt indfries, og om patienterne faktisk får mulighed for at omsætte den viden og de målbare funktionsforbedringer til egentlige positive forandringer i hverdagen.

Patientinddragelse: Hvad bliver det til? En undersøgelse af patientinddragelse i fysioterapi

REFERENCER

Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795. <http://www.jstor.org/stable/1343197> The Subject and Power.

Hansen, L.S., Præstegaard, J. & Lehn-Christiansen, S. (2021). Patient-centeredness in physiotherapy. A literature mapping review. *Physiotherapy Theory & Practice*. <https://doi.org/10.1080/09593985.2021.1923095>.

Holen, M. (2011). *Medinddragelse og lighed - en god ide? En analyse af patienttilblivelse i det moderne hospital*. Forskerskolen i Livslang Læring, Roskilde Universitet.

Højgaard, L. & Søndergaard, D.M. (2011). Theorizing the complexities of discursive and material subjectivity: Agential realism and poststructural analyses. *Theory & Psychology*, 21(3), 338-354. <https://doi.org/10.1177/0959354309359965>.

Lehn-Christiansen, S. (2011). *I sundhedens tjeneste*. Forskerskolen i Livslang Læring, Roskilde Universitet.

Mol, A. (2002). *The Body Multiple. Ontology in Medical Practice*. Duke University Press.

Mol, A. (2008). *The Logic of Care. Health and the Problem of Patient Choice*. Routledge.

Neidel, A. (2011). *På vej?! Kritiske analyser af recovery-orienteringen af det socialpsykiatriske arbejde*. Forskerskolen for Livslang Læring, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet.

Nickelsen, N.C. (2008). Subjektivitet, materialitet og ledsmerter. *Psyke & Logos*, 29, 238-260.